

до наказу від _____ 2021 р. № _____

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету (директор ННІ)

_____ (Яра О.С.)

“ _____ ” _____ 2021 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 2021 р.

Завідувач кафедри

_____ (Ладиченко В.В.)

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Право» ОС «Бакалавр»

_____ (Панькова Л.О.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Спеціальність: 081 «Право»

Освітня програма: «Право»

Факультет: Юридичний

Розробники: Головка Людмила Олександрівна, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, к.ю.н., доцент

1.Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь			
Освітній ступінь	«Бакалавр»		
Галузь знань	81 «Право»		
Спеціальність	081 «Право»		
Характеристика навчальної дисципліни			
	ПК		
Вид	нормативна		
Загальна кількість годин	90		
Кількість кредитів ECTS	3		
Кількість змістових модулів	2		
Курсовий проект (робота)	-		
Форма контролю	іспит		
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання			
	денна форма навчання	заочна форма навчання	
	ПК	БЗ	Мукачево
Рік підготовки (курс)	-	2	1
Семестр	-	4	2
Лекційні заняття	-	4 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	-	6 год.	6 год.
Лабораторні заняття	-	-	-
Самостійна робота	-	80 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	-	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	-	-	-

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета курсу полягає у висвітленні теоретичних засад державного права зарубіжних країн.

Завданнями курсу «Державне право зарубіжних країн» є вивчення зарубіжного досвіду законодавчого врегулювання основних категорій конституційного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні категорії зарубіжного конституційного права (конституціоналізм, парламентаризм, федералізм та ін.);
- особливості конституційно-правових інститутів різних країн;
- принципи правового аналізу іноземного законодавства;

вміти:

- користуватись понятійним апаратом дисципліни;
- застосовувати на практиці історико-правовий та порівняльно-правовий методи вивчення іноземного законодавства;
- самостійно працювати з джерелами конституційного права зарубіжних країн.

У студентів-юристів після засвоєння дисципліни «Державне право зарубіжних країн» повинні бути сформовані такі **компетенції**:

Інтегральна компетенція:

- Здатність розв'язувати складні задачі та практичні проблеми при здійсненні порівняльно-правових досліджень конституційно-правових інститутів різних країн, застосовуючи правову доктрину та принципи права.

Загальні компетенції:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Знання та розуміння предметної області державного права зарубіжних країн.

Спеціальні компетенції:

- Знання і розуміння особливостей конституційно-правових інститутів зарубіжних країн.
- Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
- Здатність до логічного, критичного і системного аналізу зарубіжного законодавства, розуміння їх правового характеру і значення.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи державного права зарубіжних країн

Тема 1. Державне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики

Поняття і сутність державного права як галузі національного права кожної зарубіжної країни. Конституційне чи державне право: до проблеми наукового визначення. Місце конституційного права в системі національного права кожної зарубіжної країни. Предмет і метод правового регулювання конституційного права в зарубіжних країнах. Система галузі конституційного права. Конституційно-правові норми та конституційно-правові інститути. Конституційно-правові відносини. Структура конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційного права. Конституційно-правова відповідальність як форма юридичної відповідальності.

Джерела державного права зарубіжних країн. Формалізовані джерела. Неформалізовані джерела. Формальна конституція. Фактична конституція. Державно-правові договори. Органічні закони. Референдарні закони. Звичайні закони. Статути автономій. Парламентські регламенти (статути). Акти глави держави та уряду. Судові прецеденти. Юридичні звичаї. Конституційні угоди. Акти органів конституційного контролю. Декларації.

Рішення органів місцевого самоврядування. Акти окупаційного права. Міжнародні договори. Внутрішньодержавні договори. Доктринальне джерело. Тексти релігійного характеру.

Тема 2. Конституції зарубіжних країн

Юридичні властивості конституцій. Особливості еволюції і змісту конституцій. Витоки сучасного поняття конституції. Поняття і значення конституції в різних зарубіжних країнах. Сутність, зміст і соціальні функції конституції. Конституційні засади суспільного життя. Основний закон і політична система суспільства.

Класифікація конституцій: формальні та матеріальні; гнучкі, жорсткі та змішані; юридичні та фактичні; народні та даровані (откритої); інструментальні та соціальні; постійні та тимчасові; конституції федеративних, унітарних держав, суб'єктів федерації та автономних утворень; демократичні, авторитарні та тоталітарні; писані, неписані та змішані.

Структура конституції: преамбула, основна частина, прикінцеві положення, перехідні положення. Підготовка, прийняття, зміна і скасування конституцій.

Тема 3. Конституційно-правовий статус особи

Поняття правового статусу людини і громадянина. Основні підходи до проблеми правового статусу особи. Моделі правового статусу особи.

Поняття та ознаки громадянства. Порядок набуття громадянства в зарубіжних країнах: філіація, натуралізація, оптація, поновлення. Порядок припинення громадянства: вихід, втрата, позбавлення (денатуралізація та денаціоналізація).

Правове становище іноземних громадян та осіб без громадянства. Загальна характеристика інституту конституційних прав та свобод. Історична еволюція прав і свобод. Конституційно-правове поняття свободи. Природне право в конституційно-правовому аспекті. Розмежування понять “права людини” та “права громадянина”. Позитивний і негативний спосіб закріплення конституційних прав і свобод громадян у зарубіжних країнах.

Класифікація прав, свобод та обов'язків людини і громадянина у зарубіжних країнах. Особисті (громадянські) права та свободи. Політичні права та свободи. Соціально-економічні, культурні права та свободи особи. Конституційні обов'язки громадян.

Поняття, суть і види правових гарантій конституційних прав і свобод особи в зарубіжних країнах. Роль омбудсманів у захисті прав людини.

Тема 4. Принцип народного суверенітету в державному праві

Суверенітет як категорія конституційно теорії і практики.

Народний суверенітет і конституційно-правові засоби прямої демократії.

Народний суверенітет і вибори.

Тема 5. Форми держави в зарубіжних країнах

Поняття форми держави. Елементи форми держави. Державно-правовий принцип поділу влади.

Форма державного правління. Монархія та її різновиди. Абсолютна монархія, її ознаки. Конституційна (обмежена) монархія: дуалістична монархія, її ознаки; парламентарна монархія, її ознаки. Республіка та її різновиди. Президентська республіка, її ознаки. Парламентська республіка, її ознаки. Змішані республіки.

Форми державного устрою. Унітарні держави, принципи їх організації. Види унітарних держав (централізовані, відносно централізовані, децентралізовані). Інститут автономії в унітарних державах. Поняття федерації. Основні ознаки федеративної форми державного устрою. Правовий статус суб'єктів федерації. Принципи побудови зарубіжних

федерацій. Територіальні і національно-територіальні (національні) принципи у практиці зарубіжного федералізму.

Форма державного режиму. Поняття державного режиму. Основні ознаки демократичного державного режиму. Основні ознаки авторитарного державного режиму. Тоталітарний режим: поняття, ознаки.

Модуль 2. Система вищих органів влади в зарубіжних країнах

Тема 6. Парламент у зарубіжних країнах

Місце і роль парламенту серед вищих органів держави в зарубіжних країнах. Парламент і парламентаризм. Класифікація парламентів зарубіжних країн.

Структура парламенту і порядок формування його палат. Особливості і порядок формування верхніх палат парламентів зарубіжних країн.

Внутрішня організація палат парламенту. Керівні органи палат. Одноосібні і колегіальні органи. Способи формування керівних органів. Парламентські комітети і комісії, порядок їх формування і функціонування. Партійні фракції палат. Інші органи палат і парламенту.

Правовий статус депутата парламенту в зарубіжних країнах. Депутатський імунітет. Депутатський індемнітет. “Вільний” та “імперативний” мандат депутатів парламенту. Припинення депутатських повноважень.

Повноваження парламенту зарубіжних країн. Законодавчі повноваження парламентів. Фінансові повноваження парламентів. Повноваження парламентів у сфері оборони і зовнішньої політики. Контрольні повноваження (парламентський контроль). Форми парламентського контролю. Депутатські (парламентські) запити. Комісії (комітети) як елемент структури парламентів. Постійні комісії. Слідчі комісії. Рахункові (контрольні) палати. Інститут омбудсмана. Постанова питання про довіру уряду та винесення резолюції недовіри. Судові (квазісудові) функції парламентів.

Порядок роботи парламенту. Сесії і пленарні засідання. Види парламентських сесій. Законодавчий процес у парламентах зарубіжних країн, його стадії. Законодавча ініціатива, її види. Обговорення законопроекту в парламенті. Читання законопроекту. Прийняття законопроекту палатою. Подолання розбіжностей між палатами. Опублікування і введення в дію законів парламентів у зарубіжних країнах. Відповідальність парламентів і депутатів у зарубіжних країнах.

Тема 7. Уряд в зарубіжних країнах

Місце уряду в системі вищих органів держави. Класифікація урядів зарубіжних країн. Види урядів залежно від їх партійного складу. Партійні уряди — однопартійні та багатопартійні (коаліційні). Безпартійні уряди. Види урядів залежно від відносин з парламентом — уряд більшості та уряд меншості.

Структура і організація урядів у зарубіжних країнах. Парламентський і позапарламентський спосіб формування уряду. Склад і структура уряду. Роль голови уряду в сучасних умовах.

Порядок діяльності уряду в зарубіжних країнах. Нормативно-правові акти уряду. Делеговане законодавство. Компетенція урядів. Урядова правотворчість. Підстави і порядок припинення повноважень уряду.

Конституційна відповідальність урядів (органів виконавчої влади) у зарубіжних країнах. Відповідальність уряду перед парламентом. Політична відповідальність. Юридична (судова) відповідальність, її форми. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади.

Тема 8. Глава держави в зарубіжних країнах

Місце глави держави в системі центральних органів влади. Особливості конституційного статусу глав держав. Юридичні форми глави держави.

Порядок заміщення поста глави держави в монархіях і республіках.

Повноваження глави держави в зарубіжних країнах. Відносини глави держави з парламентом і урядом.

Тема 9. Органи конституційного контролю

Організація конституційного контролю. Моделі організації конституційного контролю. Американська модель. Європейська (австрійська) модель.

Компетенція органів конституційного контролю і механізм її реалізації. Форми контролю (попередній, наступний, обов'язковий, факультативний).

Тема 10. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах

Поняття та сутність місцевих органів влади. Основні риси адміністративно-територіального устрою зарубіжних країн. Основні системи здійснення публічної влади на місцях.

Структура і порядок формування органів місцевого самоврядування. Компетенція і фінансова база місцевого самоврядування. Відносини органів місцевого самоврядування з центральною владою.

Структура навчальної дисципліни для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	заочна форма – базовий заклад						заочна форма – Мукачєво					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>І семестр</i>												
<i>Змістовий модуль 1. Державне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики (60 год.)</i>												
Державне право: поняття, сутність, основні характеристики	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10
Джерела державного права зарубіжних країн	16	2	2	-	-	12	16	2	2	-	-	12
Принцип народного суверенітету в державному праві	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-	-	15
Форми держави в зарубіжних країнах	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-	-	15
Разом за змістовим модулем 1	60	4	4	-	-	52	60	4	4	-	-	52
<i>Змістовий модуль 2. Система вищих органів влади в зарубіжних країнах (30 годин)</i>												
Парламент у зарубіжних країнах	9	-	2	-	-	7	9	-	2	-	-	7
Глава держави у зарубіжних країнах	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
Уряд у зарубіжних	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7

країнах												
Органи конституційного контролю	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
Разом за змістовим модулем 2	30	2	-	-	-	28	30	-	2	-	-	28
Усього годин	90	4	6	-	-	80	90	6	4	-	-	80

5. Теми семінарських занять з навчальної дисципліни для заочної форми навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Державне право: поняття, сутність, основні характеристики.	2
2	Форми держави в зарубіжних країнах	2
3	Глава держави у зарубіжних країнах	2
Разом		6

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

6. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ
НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

7. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ, КОМПЛЕКТИ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАЬ СТУДЕНТАМИ

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Поняття і сутність конституцій як основних джерел конституційного права в зарубіжних країнах.
2. Види конституцій в зарубіжних країнах.
3. Інститут конституційного контролю в зарубіжних країнах.
4. Конституційне закріплення прав і свобод людини в зарубіжних країнах.
5. Основні підходи до проблеми правового статусу особи.
5. Інститут громадянства в зарубіжних країнах.
6. Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини в зарубіжних країнах.
7. Правова регламентація діяльності політичних партій в зарубіжних країнах.
8. Держава як конституційно-правовий інститут в зарубіжних країнах.
9. Форми державного правління в зарубіжних країнах.
10. Парламентська монархія в сучасному світі.
11. Види державного (політичного) режиму в зарубіжних країнах.
12. Відповідальність глави держави при різних політичних режимах.
13. Сучасний зарубіжний федералізм.
14. Виборчий процес в зарубіжних країнах.
15. Інститут референдуму в зарубіжних країнах.
16. Інститут президента в зарубіжних країнах.
17. Особливості конституційного статусу глав держав.
18. Статус глави держави в республіці.
19. Поняття і становлення парламентаризму. Визначення парламенту.
20. Місце парламенту в системах державних органів зарубіжних країн.
21. Правове становище депутата парламенту у розвинених зарубіжних країнах.
22. Конституційно-правовий статус уряду та інших органів виконавчої влади в зарубіжних країнах.
23. Відносини глави держави з парламентом і урядом.
24. Основні способи формування урядів.
25. Нормотворча діяльність уряду.

26. Судова влада у зарубіжних країнах.
27. Основні системи здійснення публічної влади на місцях.
28. Поняття та сутність місцевих органів влади.
29. Вищі державні контрольні органи у розвинених зарубіжних країнах.
30. Моделі місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

ЗРАЗОК БІЛЕТУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАЙЬ СТУДЕНТАМИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС – «Бакалавр» Спеціальність – 081 «Право»	Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства 2021 – 2022 навч. р.	ЕКЗАМІНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Державне право зарубіжних країн»	Затверджую Зав. кафедри Ладиченко В.В. _____ 2021 р.
<i>Екзаменаційні запитання</i>			
1. Поняття і сутність державного права як галузі національного права кожної зарубіжної країни.			
2. Місце уряду в системі вищих органів держави.			
<i>Тестові завдання різних типів</i>			
1 Поняття ... означає, що члени парламенту користуються захистом з боку представницького органу від арешту і деяких інших процесуальних дій, пов'язаних з обмеженням особистих прав і свобод, а також від судового переслідування на підставі порушення кримінальної справи та відповідного звинувачення.			
2. Кінцевою стадією законодавчого процесу є ...			
3. Парламент Великобританії має ... палати.			
4. Санкціонування прийнятого парламентом закону шляхом підписання і обнародування його главою держави називається ...			
5. Укажіть визначення для перелічених джерел державного права зарубіжних країн: 1. доктринальні джерела; 2. конституційні угоди; 3. судові прецеденти; 4. юридичний звичай А. раніше винесені рішення судів, прийняті за обов'язковий зразок судами того ж або нижчого рівня у вирішенні аналогічних питань у майбутньому Б. думки відомих учених, до яких звертаються тоді, коли прогалина у конституційному праві не може бути заповнена статутом або зареєстрованим рішенням суду В. правила політичної практики, які вважаються обов'язковими й неухильно дотримуються тими, кого вони безпосередньо стосуються Г. соціальна норма, правило поведінки людей, що склалося у процесі співжиття людей у результаті фактичного його застосування упродовж тривалого часу.			
6. Конституції, введені одностороннім актом глави держави, називаються а) зовнішні б) октройовані в) загальні г) неписані			
7. Перше формулювання поняття "суверенітет" навів а) Гуго Гроцій б) Жан Боден в) Ж.Ж. Руссо			
8. Філіація це ...			
9. За природою предмета регулювання конституційно-правові норми можна поділити на...			
10. За часом дії конституції поділяються на конституції а) Тимчасові б) Звичайні			

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладення навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» застосовуються такі методи навчання як:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- *словесні методи*, що застосовується для ознайомлення студентів з матеріалами навчальної дисципліни у вигляді лекцій, розповідей-пояснень та бесід;

- *практичні методи*, що застосовуються для закріплення знань студентів з навчальної дисципліни у вигляді написання рефератів та вирішення задач;

2. **Методи стимулювання**, що застосовуються для зацікавленості студентів навчальною дисципліною у вигляді висвітлення практики застосування аграрного, земельного та екологічного законодавства, а також дискусій, які виникають з цього приводу.

3. **Методи контролю**, що застосовуються для визначення рівня знань студентів з навчальної дисципліни у вигляді проведення усних та письмових опитувань.

9. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За кредитно-модульною системою викладення навчальної дисципліни «Екологічне право» застосовуються такі основні види контролю знань:

• *поточний контроль* – систематично на різних навчальних заняттях впродовж семестру у формах:

- усне опитування;
- письмові контрольні експрес-роботи;
- тестовий контроль;

• *модульний контроль* – двічі на семестр;

• *підсумковий контроль* – у кінці семестру після вивчення навчальної дисципліни у формі іспиту.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: державні стандарти освіти, навчальні плани, навчальні програми з усіх нормативних і вибіркових навчальних

дисциплін; програми навчальної, виробничої та інших видів практик; підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальні навчально-дослідні завдання; контрольні роботи; текстові та електронні варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи студентів.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
2. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.

Допоміжна

1. Державне право зарубіжних країн (у схемах): Навч. посіб. / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2012. – 528 с.
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Загальна частина. Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2007. – 220 с.
3. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. /В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков; За ред. В.М. Бесчастного. – К.: Знання, 2008.
4. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. - Чернівці: Рута, 2001. - 431 с.
5. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навчальний посібник. — 2-ге вид., стер. / За ред. В.М. Бесчастного. — К., 2008. — 467 с.
6. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. Посібник / За заг. ред. В.О. Ріяки. -К.: Юрінком Інтер, 2002.
7. Державне (конституційне) право зарубіжних країн [Текст] : посіб. для підгот. до іспитів / К. О. Закоморна. - Харків : Юрайт, 2013. - 239 с.